

رابطه دام و مرتع

(رشته مهندسی منابع طبیعی و محیط زیست)

www.ketab.ir

دکتر محسن شوکت فدایی سولماز احمدیان

سرشناسه	: شوکت فدایی، محسن، ۱۳۳۲-
عنوان و پدید آور	: رابطه دام و مرتع / (رشته مهندسی منابع طبیعی و محیط زیست) مؤلفان: محسن شوکت فدایی - سولماز احمدیان
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه پیام نور، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: نه، ۱۷۲ ص: جدول.
فروست	: دانشگاه پیام نور؛ ۱۷۶۲. دانشکده علوم کشاورزی؛ ۱۵۸.
شابک	: 978 - 964 - 387 - 805 - 4
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا.
یادداشت	: واژه نامه.
یادداشت	: کتابنامه: ص. [۱۶۹] - ۱۷۲.
موضوع	: مرتع و مرتع داری - آموزش برنامه ای.
موضوع	: دامپروری - آموزش برنامه ای.
شناسه افزوده	: احمدیان، سولماز، ۱۳۵۸-
شناسه افزوده	: دانشگاه پیام نور
رده بندی کنگره	: ۹۲/ش/۵۸۵ SF
رده بندی دیویی	: ۶۳۶/۵۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۳۵۸۴۷۲

رابطه دام و مرتع

مؤلفان: دکتر محسن شوکت فدایی - سولماز احمدیان

ویراستار عملی: دکتر غلامرضا بخشی خانیکی

تهیه و تولید: مدیریت تولید مواد و تجهیزات آموزشی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه پیام نور

شمارگان: ۴۰۰۰ نسخه

نوبت و تاریخ چاپ: چاپ اول شهریور ۱۳۹۰

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۳۸۷ - ۸۰۵ - ۴

ISBN: 978 - 964 - 387 - 805 - 4

فروش این کتاب فقط از طریق نمایندگی های دانشگاه پیام نور مجاز می باشد و فروش

آن در سایر مراکز فروش کتاب موجب تعقیب قانونی فروشنده خواهد گردید

(کلیه حقوق نشر اعم از چاپی، الکترونیکی، تصویری، صوتی و اینترنتی برای دانشگاه پیام نور محفوظ است)

قیمت: ۲۲۰۰۰ ریال

بسم الله الرحمن الرحيم

پیشگفتار ناشر

کتاب‌های دانشگاه پیام نور حسب مورد و با توجه به شرایط مختلف یک درس در یک یا چند رشته دانشگاهی، به صورت کتاب درسی، متن آزمایشگاهی، فرادرسی، و کمک‌درسی چاپ می‌شوند.

کتاب درسی نمره کوشش‌های علمی صاحب اثر است که براساس نیازهای درسی دانشجویان و سرفصل‌های مصوب تهیه و پس از داوری علمی، طراحی آموزشی، و ویرایش علمی در گروه‌های علمی و آموزشی، به چاپ می‌رسد. پس از چاپ ویرایش اول اثر، با نظرخواهی‌ها و داوری علمی مجدد و با دریافت نظرهای اصلاحی و متناسب با پیشرفت علوم و فناوری، صاحب اثر در کتاب تجدیدنظر می‌کند و ویرایش جدید کتاب با اعمال ویرایش زبانی و صوری جدید چاپ می‌شود.

متن آزمایشگاهی (م) راهنمایی است که دانشجویان با استفاده از آن و کمک استاد، کارهای عملی و آزمایشگاهی را انجام می‌دهند.

کتاب‌های فرادرسی (ف) و کمک‌درسی (ک) به منظور غنی‌تر کردن منابع درسی دانشگاهی تهیه و بر روی لوح فشرده تکثیر می‌شوند و یا در وبگاه دانشگاه قرار می‌گیرند.

مدیریت تولید محتوا و تجهیزات آموزشی

فهرست

۵	پیشگفتار
۱	بخش اول: دام
۳	فصل اول: انواع دام و ترکیب گله‌داری در ایران
۳	اهداف
۳	انواع دام و پراکنش آن در کشور
۸	انواع دام وابسته به مراتع و درجه وابستگی آنها
۱۲	فصل دوم: روش‌های مختلف گله‌داری
۱۲	تشکیلات و شیوه‌های دامداری
۱۴	۱. شیوه دامداری کوچنده یا عشایری
۱۵	۲. شیوه دامداری نیمه‌کوچنده
۱۶	۳. شیوه دامداری روستایی (ساکن)
۱۸	۴. سایر شیوه‌های دامداری
۱۸	مسائل و مشکلات دامداری‌های وابسته به مراتع
۲۱	سؤالات بخش اول
۲۳	بخش دوم: مرتع
۲۵	فصل ۱: طبقه‌بندی گیاهان از نظر خوش‌خوراکی و ارزش رجحانی
۲۵	اهداف
۲۵	مفهوم خوش‌خوراکی و ارزش رجحانی
۲۹	فصل ۲: عوامل مؤثر بر خوش‌خوراکی
۳۰	۱. عوامل گیاهی

۳۴	۲. عوامل حیوانی
۳۵	۳. عوامل محیطی
۳۷	فصل ۳: فاکتورهای مؤثر بر خوش خوراکی
۳۷	۱. فاکتورهای فیزیکی یا مورفولوژی گیاه
۳۹	۲. فاکتورهای شیمیایی گیاه
۴۰	۳. فاکتورهای محیطی
۴۲	فصل ۴: ترکیبات اصلی علوفه
۴۵	پروتئین‌های خام
۴۶	آمیدها
۴۶	مواد فاقد ازت
۴۶	هیدرات‌های کربن
۴۷	الیاف خام
۴۹	فصل ۵: کربوهیدرات‌ها و متابولیسم آنها
۴۹	طبقه‌بندی و تشریح کربوهیدرات‌ها
۵۱	هضم و جذب کربوهیدرات‌ها
۵۵	قابلیت هضم و عوامل مؤثر در آن
۵۶	عوامل مؤثر در قابلیت هضم
۵۸	سؤالات بخش دوم
۶۱	بخش سوم: رابطه دام و مرتع
۶۳	فصل ۱: کنش‌های متقابل بین حیوانات و گیاهان
۶۳	اهداف
۶۳	چرای بی‌رویه و اثرات آن
۶۴	تعیین مکان چرای دام
۶۶	کنش‌های رقابتی
۶۹	فصل ۲: خوش خوراکی و نحوه چرا
۷۲	فصل ۳: انتخاب گیاهان در عمل چرا
۷۲	انتخاب اجتماع گیاهی
۷۵	فصل ۴: ترجیح غذایی انواع دام
۷۷	فصل ۵: احتیاجات و انواع جیره‌های غذایی
۷۹	عوامل تأثیرگذار بر نیاز غذایی دام

۸۰	مقایسه ارزش غذایی قسمت‌های مختلف گیاه
۸۱	تأثیرات فصلی بر کیفیت غذایی علوفه
۸۱	اثر شدت چرا
۸۲	مقایسه ارزش غذایی علف‌های مرتعی
۸۳	فصل ۶: نیازمندی نوشیدن آب
۸۳	اهمیت آب
۸۴	مقدار احتیاج روزانه دام به آب
۸۵	تعداد دفعات شرب
۸۶	کیفیت آب
۸۶	تأمین و اصلاح منابع آب شرب دام
۸۷	منابع تأمین آب
۸۸	آبشخور و مدیریت آن
۸۹	کانون‌های بحران در مراتع و عوامل مؤثر در تشکیل آنها
۹۲	فصل ۷: اثر چرا بر گیاهان و خاک
۹۴	اثر چرا بر گیاهان
۹۹	اثرات چرا بر خاک
۱۰۲	اصول و روش‌های حفاظت خاک در مراتع
۱۰۵	فصل ۸: چرا و تولید مثل گیاهان
۱۰۸	فصل ۹: سیستم‌های چرای
۱۰۹	طبقه‌بندی سیستم‌های چرا
۱۱۳	اصول سیستم‌های چرای
۱۱۴	مزایای اقتصادی سیستم‌های چرای تخصصی
۱۱۶	فصل ۱۰: اهمیت چرا در مراتع
۱۱۷	زمین‌های تحت چرای درازمدت
۱۱۷	زمین‌های تحت چرای میان‌مدت
۱۱۷	زمین‌های تحت چرای کوتاه‌مدت
۱۱۹	گرایش مرتع
۱۱۹	ارزیابی گرایش مرتع
۱۲۱	عدم سیستم چرای مناسب
۱۲۲	چرای سنگین و تأثیر بر گونه‌های مرغوب موجود در مرتع
۱۲۲	تأثیر چرا روی تولید علوفه در بوته‌ای و بوته
۱۲۳	بوته‌کشی و تخریب مراتع

۱۲۵	فصل ۱۱: مدیریت چرا
۱۲۶	اهداف مدیریت چرا
۱۲۶	اصول مدیریت چرا
۱۲۷	تأثیر رعایت زمان چرا (چرای مناسب) روی گیاهان
۱۳۰	انواع مراتع بر اساس چرای دام
۱۳۲	مدیریت دوره‌های خشکسالی
۱۳۴	اصول و مدیریت هنگام وقوع خشکسالی
۱۳۶	فصل ۱۲: چگونگی توزیع دام در مرتع
۱۳۶	تعداد مناسب دام
۱۳۷	پراکنش مناسب دام در سطح
۱۴۲	فصل ۱۳: تأثیر چرای متعادل دام بر مرتع
۱۴۳	محاسبه میزان دام در مرتع
۱۴۶	فصل ۱۴: چرای بی‌رویه و سیر قهقراپی گیاهان مرتعی
۱۴۸	مراحل سیر قهقراپی مرتع در اثر چرای شدید دام
۱۴۹	اثرات چرای زودرس و چرای شدید در تخریب خاک
۱۵۰	تأثیرات رعایت زمان چرا (چرای مناسب) روی گیاهان
۱۵۱	سؤالات بخش سوم
۱۵۵	طرح‌های تحقیقاتی پیشنهادی
۱۶۳	واژه‌نامه
۱۶۹	منابع و مأخذ

پیشگفتار

در چند دهه اخیر تجربیات گسترده و متنوعی در اجرای روش‌های اصولی بهره‌برداری، احیاء و اصلاح مراتع به دست آمده است.

صدها طرح مرتع‌داری براساس موازین علمی و فنی تهیه گردیده که دستورالعمل و روش‌های مدیریت فنی را به اجرا در آورده‌اند. اجرای این طرح‌ها که با هدف توسعه بهره‌برداری اصولی صورت گرفته بر اساس چهارچوب مدیریت خرد مراتع کشور قرار می‌گیرند. علیرغم اجرای این طرح‌ها نابسامانی در بهره‌برداری از مراتع کشور شرایط بحرانی رو به گسترش را ایجاد نمود که اثرات زیانباری را به‌طور مستقیم و غیرمستقیم به بار آورده است.

استعداد مراتع به‌عنوان حافظ منابع آب و خاک کاهش یافته، تخریب مراتع کوهستانی و جلگه‌ای پیشروی بیابان را در پی داشته و تأثیر نامطلوبی بر توسعه کشاورزی گذاشته است.

یکی از مسائل اساسی که بایستی مورد توجه قرار گیرد رابطه دام و مرتع و نحوه مدیریت آنهاست که کتاب سعی کرده است به آن بپردازد. امید است مورد استفاده دانشجویان عزیز قرار گیرد.

دکتر محسن شوکت فدایی - سولماز احمدیان